

کتاب‌شناسی سینمای مستند در ایران

از آغاز تا سال ۱۳۸۸

امیر حسین ثنائی

Rybondoc.com

علاقه‌مندان سینمای مستند همواره از کمبود منابع آموزشی و پژوهشی در تنگنا بوده‌اند. متأسفانه تعداد انتشار کتاب‌های تخصصی سینمای مستند نسبت به دیگر کتاب‌های سینمایی بسیار اندک‌شمارند و آن تعدادی نیز که منتشر شده‌اند، کمتر در دسترس قرار گرفته‌اند و... در متن زیر، عنوان کتاب‌ها به ترتیب آخرین سال انتشار آمده و از ذکر کامل فهرست مطالب، مشخصات و اصطلاحات معمول و... به دلیل کمبود صفحه دوری کرده‌ام.

● مستند؛ از فیلمنامه تا تدوین

آلن روزنتال، ترجمه حمید رضا لاری، تهران: ساقی، ۱۳۸۷، ۳۳۶ صفحه، ۳۶۰۰ تومان

● درآمدی بر انسان‌شناسی تصویری و فیلم اتنوگرافی

ناصر فکوهی (گردآوری و ترجمه)، تهران: نی، ۱۳۸۷، ۳۴۲ صفحه، ۵۸۰۰ تومان

● روایت‌های مستند

مقاله‌ای درباره سینمای مستند ایران و جهان رضا درستکار (زیر نظر)، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی، ۱۳۸۶، ۳۲۶ صفحه

● حقیقت در قاب مستند

مجموعه مقالات درباره سینمای مستند اسماعیل میهن‌دوست (گردآوری و تالیف)، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی و ماتیکان، ۱۳۸۷، ۴۴۲ صفحه، ۶۰۰۰ تومان

● سینمای مستند معاصر لهستان

تدیوس لوبسکی، ترجمه علیرضا میر اسدالله، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی و ماتیکان، ۱۳۸۷، ۲۴ صفحه، ۱۰۰۰ تومان

● گنجینه آسمانی

سید مرتضی آوینی، تهران: ساقی، چ ۲، ۱۳۸۷، ۴۳۲

صفحه، ۴۶۰۰ تومان

● دفاع غیر عامل

محبوبه کلانتری (گردآوری و تحقیق)، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی و ماتیکان، ۱۳۸۷، ۸۰ صفحه، ۲۰۰۰ تومان

● مستند بحران

آزاده کریمی (به کوشش)، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی و ماتیکان، ۱۳۸۷، ۵۶ صفحه، ۱۵۰۰ تومان

● انیمیشن مستند؛ شیوه بیانی تازه

رخساره قائم‌مقامی (تألیف و گردآوری)، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی و ماتیکان، ۱۳۸۷، ۲۱۰ صفحه، ۴۰۰۰ تومان

● حقیقت سینما و سینما حقیقت ۲

جست‌وجویی در عرصه سینمای مستند زاون فوکاسیان (به اهتمام)، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی و ماتیکان، ۱۳۸۷، ۴۳۲

صفحه، ۵۰۰۰ تومان

● فیلم مستند؛ درام و ساختار دراماتیک

همایون امامی، تهران: ساقی، ۱۳۸۷، ۱۹۲ صفحه، ۲۴۰۰ تومان

● مستند؛ از ایده تا فیلمنامه

آلن روزنتال، ترجمه حمیدرضا احمدی لاری، تهران: ساقی، ۱۳۸۶، ۲۱۶ صفحه، ۲۳۰۰ تومان

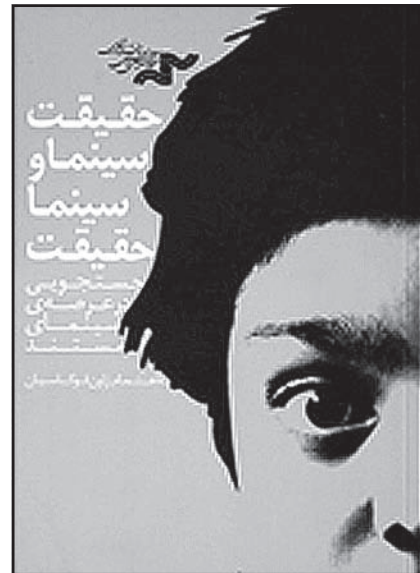
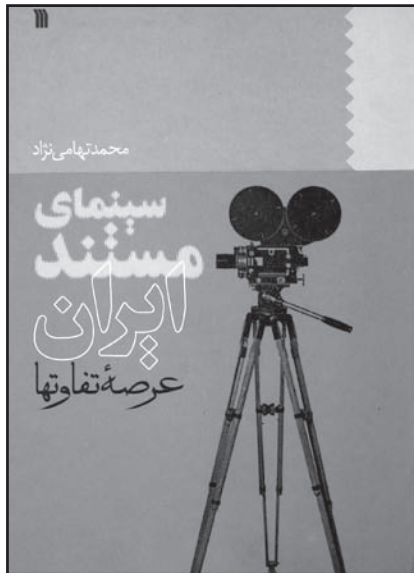
● حقیقت سینما و سینما حقیقت

جست‌وجویی در عرصه سینمای مستند زاون فوکاسیان (به اهتمام)، تهران: مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی و ماتیکان، ۱۳۸۶، ۳۰۰ صفحه، ۴۰۰۰ تومان

● مقدمه‌ای بر مستند تلویزیونی

مواجهه با واقعیت ریچارد کیلبرن و جان آیزود، ترجمه محمد تهامی‌نژاد، تهران: اداره کل پژوهش‌های سینما، ۱۳۸۵، ۳۶۰ صفحه، ۲۸۰۰ تومان

- **مستندجنگی**
نگاهی به فیلم‌های مستند جنگی ایران و جهان
علی آقا بابایی، تهران: روایت فتح، ۱۳۸۳، ۲۰۰ صفحه،
۱۷۰۰ تومان
- **نسیم حیات**
گفتار متن فیلم‌های مستند
سید مرتضی آوینی، تهران: ساقی، ۱۳۸۳، ۲۰۴ صفحه
- **ژیکاور توف**
ن.پ.ابراموف، ترجمه قاسم روبین، تهران: ناهید، ۱۳۸۳،
۱۰۸ صفحه، ۱۲۰۰ تومان
- **سینمای مستند ایران و جهان**
حمید دهقان پور، تهران: سمت، ۱۳۸۲، ۴۲۸ صفحه،
۱۹۵۰ تومان
- **نقدی بر سیر تحولی گفتار در سینمای
مستند ایران**
همایون امامی، تهران: اداره کل پژوهش‌های سیما،
۱۳۸۲، ۲۷۸ صفحه
- **گزیده فیلم‌های مستند**
۲۵ سال سینمای ایران
پیروز کلانتری، تهران: موزه سینمای ایران و بنیاد
سینمایی فارابی، ۱۳۸۲، ۷۶ صفحه، ۱۹۰۰ تومان
- **نگارش فیلمنامه مستند**
دوایت وی و جوی آر سویین، ترجمه عباس اکبری و امیر
پوریا، تهران: ساقی، ۱۳۸۲، ۱۱۲ صفحه، ۹۵۰ تومان
- **ساختن فیلم مستند**
باری همپ، ترجمه جمال آل احمد، تهران: ساقی، ۱۳۸۱،
۳۸۴ صفحه، ۲۹۰۰ تومان
- **سینمای مستند ایران، عرصه تفاوت‌ها**
محمد تهامی نژاد، تهران: سروش، ۱۳۸۱، ۲۶۸ صفحه،
۱۵۰۰ تومان
- **همراه با باد در دل تنهایی کویر**
یادداشت‌های تصویری کارگردان
منوچهر طیب، تهران: کتاب‌خور شیدومر کزگسترش سینمای

- **پس قصه**
نقد و بررسی ۱۰ فیلم برتر سینمای مستند ایران
همایون امامی، تهران: اداره کل پژوهش‌های سیما،
۱۳۸۴، ۳۱۲ صفحه، ۲۵۰۰ تومان
- **سینمای مستند، سینمای دیگر**
گی گوتیه، ترجمه نادر تکمیل همایون، تهران:
ماتیکان، ۱۳۸۴، ۲۰۲ صفحه، ۱۸۰۰ تومان
- **خسرو سینایی نقاشی با دوربین**
زاون قوکاسیان، اصفهان: نقش خورشید، ۱۳۸۴،
۱۸۴ صفحه
- **سینمای اشرافی**
سینمای دینی و هنر اشرافی شهید آوینی
دکتر محمد مددپور، تهران: سوره مهر، ۱۳۸۴، ۲۴۶
صفحه، ۲۰۰۰ تومان
- **کارگردانی مستند**
مایکل رایبگر، ترجمه حمیدرضا احمد لاری، تهران:
ساقی، ۱۳۸۳، ۵۷۶ صفحه، ۴۹۰۰ تومان

- **سینمای مردم‌شناختی ایران**
نقدی بر قوم پژوهی در سینمای مستند ایران
همایون امامی، تهران: افکار و پژوهش‌گده مردم
شناسی، ۱۳۸۵، ۲۵۴ صفحه، ۲۵۰۰ تومان
- **فیلم مردم‌نگار**
کارل. جی. هایدر، ترجمه مهرداد عربستانی و حمید
رضا قربانی، تهران: افکار و پژوهش‌گده مردم شناسی،
۱۳۸۵، ۲۶۳ صفحه، ۳۰۰۰ تومان
- **برای آزادی**
درنگی در زندگی و آثار حسین ترابی
مجید جعفری لاهیجانی، تهران: مؤلف، ۱۳۸۵، ۲۰۸
صفحه، ۳۰۰۰ تومان
- **بر ستیغ جبال فتح**
یادداشت‌هایی درباره فیلم‌های مستند سید مرتضی
آوینی
چهارنگیر خسرو شاهی، تهران: روایت فتح، ۱۳۸۴،
۱۷۶ صفحه، ۱۲۵۰ تومان

● مستند؛ از فیلم‌نامه تا تدوین

کتاب **مستند؛ از فیلم‌نامه تا تدوین** ترجمه بخش‌های دوم، سوم، چهارم و پنجم کتاب نویسندگی، کارگردانی و تولید فیلم‌های مستند نوشته آلن روزنتال است که ترجمه بخش اول همین کتاب با عنوان **مستند؛ از ایده تا فیلم‌نامه** پیش از این منتشر و در همین صفحه نیز معرفی شده بود.

روزنتال در مقدمه اصلی کتاب، کمبود منابع تئوری را یک خلأ آشکار در ادبیات سینمایی به حساب می‌آورد که همگام با تغییرات گسترده سینمای مستند در دو دهه اخیر و با وجود دگرگونی‌های ایجادشده در موضوع، فرم و روش‌های ساخت فیلم‌های مستند پیش نرفته‌اند. و همین جاست که اشاره می‌کند بدترین نوع ورود به حیطه فیلم مستند این چنین است که فیلم‌سازی تازه‌کار، با ساده‌انگاری و بدون فکر و تأمل کافی درون موضوع انتخابی‌اش شیرجه بزند و ساعت‌ها تصویر خام بگیرد و تازه در این مرحله از خود بپرسد که این فیلم‌ها درباره چیست یا با این همه فیلم تصویربرداری شده چه باید کرد؟ نویسنده در بخش اول کتاب (ترجمه شده در کتاب **مستند؛ از ایده تا فیلم‌نامه**) به بررسی ایده و موضوع در بخش تدارک عمل و ضرورت داشتن فیلم‌نامه می‌پردازد و در بخش آغاز کار پیشنهادش را برای نگارش متن، طرح اولیه و ارائه آن به سرمایه‌گذار یا تهیه‌کننده ارائه می‌کند. و پیشنهاد می‌کند که پیش‌نویس فیلم‌نامه باید ساده، روشن و موجز نوشته شود و مواردی مانند گزاره فیلم، زمینه و ضرورت‌های ساخت فیلم، رویکرد،

مستند و تجربی، ۱۳۸۱، ۱۸۰، صفحه ۳۲۰۰ تومان

● تاریخ سینمای مستند

از آغاز تا ۱۹۷۳

اریک بارنو، ترجمه احمد ضابطی جهرمی، تهران: سروش، ۱۳۸۰، ۴۸۴ صفحه

● سینمای قوم پژوهی

شهاب‌الدین عادل، تهران: سروش، ۱۳۷۹، ۲۳۲ صفحه، ۱۱۵۰ تومان

● آثار کلاسیک سینمای مستند

ویلیام رومن، ترجمه محمد گذرآبادی، تهران: هرمس، ۱۳۷۹، ۲۰۵ صفحه، ۱۷۰۰ تومان

● یک تجربه ماندگار

روایت فتح به روایت سید مرتضی آوینی مرتضی آوینی، تهران: روایت فتح، بهار ۱۳۷۶، ۶۴ صفحه

● فرهنگ فیلم‌های مستند سینمای ایران

از آغاز تا سال ۱۳۷۵

مسعود مهرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، بهمن ۱۳۷۵، ۶۲۴ صفحه، ۱۹۵۰ تومان

● فیلم‌نامه‌نویسی برای فیلم‌های مستند

دوایت و سواپین و جوی رسواین، ترجمه محمد شهباء، تهران: پارت، ۱۳۷۵، ۱۱۹ صفحه، ۳۰۰ تومان

● فیلم‌برداری مستند جنگی

محمد صدری، تهران: حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۴، ۱۱۸ صفحه، ۱۹۰ تومان

● پژوهش‌هایی در سینمای مستند

جیم هیلر و آلن لاول، ترجمه وازریک درساهاکیان، تهران: فاریاب، ۱۳۶۴، ۲۰۰ صفحه، ۳۵ تومان

● سینمای مستند رومن کارمن

تصویر جنگ، انقلاب و حماسه کنستانتین اسلاوین، ترجمه احمد ضابطی جهرمی، تهران: عکس معاصر، ۱۳۶۳، ۷۲ صفحه، ۱۲۵ تومان

● سینمای مستند

ریچارد میران بارسام، ترجمه مرتضی پاریزی، تهران: فیلمخانه ملی ایران، ۱۳۶۲، ۳۳۰ صفحه، ۴۰ تومان

● فاشیزم در سینما

شهاب‌الدین عادل و سیامک شفا (ترجمه و تألیف)، تهران: هدف، ۱۳۶۲، ۷۲ صفحه، ۱۲ تومان

● رابرت فلاه‌رتی و سینمای مستند شاعرانه

فواد کونتیار، ترجمه سودابه فضایی، تهران، ۱۳۶۰، ۹۰ صفحه، ۹ تومان

● فیلم مستند

جلد ۱: اصول سینمای مستند حمید نفیسی، تهران: دانشگاه آزاد ایران، تیر ۱۳۵۷، ۱۸۳ صفحه

● فیلم مستند

جلد ۲: تاریخ سینمای مستند حمید نفیسی، تهران: دانشگاه آزاد ایران، اسفند ۱۳۵۷، ۶۲۸ صفحه

شکل یا قالب و اسلوب فیلم، برنامه‌ریزی تولید و... در آن لحاظ شود و... در این کتاب به پیش تولید، تولید، پس تولید، موارد خاص و نتیجه‌گیری می‌پردازد. نویسنده در توضیح هر قسمت به مثال‌های مختلفی اشاره می‌کند و موضوع مورد نظرش را از زوایای مختلفی مورد بررسی قرار می‌دهد. به عنوان نمونه در بخش پیش تولید به بودجه و قرارداد اشاره می‌کند و این پرسش را مطرح می‌کند که بودجه بر اساس فیلم‌نامه برآورد می‌شود و یا بالعکس. و در ادامه به بودجه در تحقیق، فیلم‌برداری، ابزار و تجهیزات، هزینه‌های عمومی و... می‌پردازد. در بخش تولید نیز به مواردی چون تدارک ذهنی کارگردان، کارگردان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد، چشم کارگردان، هدایت مصاحبه و... و در تدوین به مناسبت کارگردان و تدوین‌گر، اولین گام‌های تدوین، ایجاد فضا برای تعمق، روش فیلم‌برداری از عکس، فیلم‌نامه تدوین و... می‌پردازد.

روزنتال آن گونه که خود اشاره می‌کند، در فصل‌های پیشین به روش‌ها و تکنیک‌های متداول ساخت مستند پرداخته است، اما در فصل‌هایی کتاب پنج گونه سینما و ریتمه، مستند داستانی، مستندهای تاریخی، فیلم‌های خانوادگی و فیلم‌های صنعتی را که پیچیدگی بیشتری دارند، مورد بررسی قرار می‌دهد. و در بخش نتیجه‌گیری، مسائل و چالش‌ها این گونه می‌نویسد: سؤال مربوط به آینده این است که ما به کجا می‌رسیم؟ بسیاری از ایده‌ها و راه‌حل‌های متعارف نویسندگان و کارگردانان مستند در جهان فردا کارایی ندارند و هر چه زودتر این نکته را دریابیم، بهتر است. چطور باید با قرن بیست و یکم روبه‌رو شد؟ می‌خواهیم چه کار کنیم و این کار را چطور انجام دهیم؟ می‌خواهیم چه بگوییم؟ آیا همچنان به پیام‌های کهنه و قدیمی‌مان می‌چسبیم یا پیام‌های تازه‌ای ارسال می‌کنیم؟ مخاطب ما کیست؟ آیا فیلم‌های ما از همان قالب‌های کهنه استفاده می‌کنند یا چهارچوب‌های ابتکاری و نوینی خواهند داشت؟

این کتاب حاصل مجموعه سمینارها و سخنرانی‌هایی است که روزنتال در مدرسه ملی فیلم استرالیا و دانشگاه استنفورد برای دانشجویانش برگزار کرده است. کتاب مانند ساخت یک فیلم مستند از ایده و موضوع و... آغاز و با پیش‌تولید، تولید و تکمیل نهایی به پایان می‌رسد.

کتاب **مستند؛ از فیلم‌نامه تا تدوین** نوشته آلن روزنتال با ترجمه حمیدرضا احمدی لاری، توسط نشر ساقی در ۳۳۶ صفحه در سال ۱۳۸۷ و به قیمت ۳۶۰۰ تومان منتشر شده است.